

PÁLFFY GÉZA

Egy különleges pártváltás a mohácsi csata után

Brodarics István számos funkciót töltött be életében: volt diplomata, püspök és kancellár, neve jól csengett kora humanistái között, de hírnevét vitathatatlanul a mohácsi csatáról írott beszámolójának, az *Igaz történet a magyarok és Szülejmán török császár mohácsi ütközetéről* (latinul *De conflictu Hungarorum cum Solymano Turcarum imperatore ad Mohach historia verissima*) című munkájának köszönheti. Az 1527 áprilisában, Krakóban megjelent mű különös jelentőségét az adja, hogy Brodarics személyes élményei alapján, a szemtanú hitelességével adott hírt a mohácsi csatát megelőző hetek eseményeiről, a csataterre vonuló magyar sereg útjáról, a haditanácskozások során felmerült elképzelésekről, és végül egy rövid, ám szuggesztív leírásban a csatateren történekről. Az övén kívül nem is rendelkezünk egyetlen más, hasonló hitelességű beszámolóval sem, amely magyar szemszögből ennyire részletesen beszélné el a történeteket. Így Brodarics munkája a mohácsi csata történetének elsőrangú, legfontosabb és leghitelesebb forrása. Már ez a tény is indokolja, hogy minden más általa írt levél felkelti a korszak kutatójának érdeklődését. Levelei között mégis van egy, amely kitüntetett figyelmet érdemel egy olyan korban, amelyben – történelmünkben szinte kivételes módon – másfél évtizeden át egyszerre két törvényes király ült a magyar trónon, híveik polgárháborúban pusztították egymást, miközben a két uralkodó, két udvar, két kormányzat között folyamatos pártváltásokra „kényszerültek”.¹

Az 1526. augusztus 29-ei mohácsi csatavesztés, majd Jagelló II. Lajos király (1516–1526) halála után a Magyar Királyság politikai elitje a magyar trónra egymást követően két uralkodót választott. Előbb 1526. november 10-én, Székesfehérvárott I. János néven (1526–1540) a korábbi erdélyi vajdát és az ország egyik legnagyobb birtokosát, Szapolyai Jánost, majd 1526. december 16-án, Pozsonyban I. Ferdinánd néven (1526–1564) az osztrák főherceget és választott cseh királyt, Habsburg Ferdinándot. Bár a két uralkodó legitimitását már saját korukban politikai ellenfelek, majd utóbb a magyar és

osztrák történészek is gyakran megkérdőjelezték, kiemelten hangsúlyozandó, hogy mindkét uralkodó teljesen törvényesen, szabad királyválasztással, majd érvényes koronázással lett Magyarország királya. Szapolyait 1526. november 11-én, Ferdinándot 1527. november 3-án a legitimitás három fő követelményének megfelelően koronázták meg. A szertartást mindkét esetben Székesfehérvárott, a Szent Koronával és ugyanaz a személy, a Mohács mezején elesett esztergomi érseket (Szalkai Lászlót) helyettesítő, rangidős felszentelt főpap, Podmaniczky István nyitrai püspök végezte.

Noha a késő középkorban többször (például Habsburg Albert király halála után 1440-ben vagy Hunyadi Mátyás elhunytával 1490-ben) előfordult, hogy a trónért több királyjelölt küzdött meg egymással, a magyar történelemben az csaknem páratlan esetnek számított, hogy az országnak közel másfél évtizedig egyszerre két törvényes uralkodója volt. Ez a különleges helyzet 1527 tavaszától – a török betörések közepette – bő egy évtizednyi polgárháborút eredményezett, amely a történeti Magyarország számos régiójában igen jelentős pusztítást hozott. Ennek során az aktuális erőviszonyoknak és érdekeiknek megfelelően a magyar politikusok, arisztokraták, nemesek és városok gyakran pártoltak egyik királyuktól a másikhoz – tőlük remélve egyrészt az ország sorsának jobbra fordulását, másrészt saját érdekeik érvényesítését.

E pártváltások sorában Brodarics István szerémi püspök 1527. március 18-ai átállása Habsburg Ferdinándtól Szapolyai János oldalára egészen különleges helyet foglal el. Egyrészt a humanista főpap átállásának indokairól – a Magyarország kapujának nevezhető, Duna-parti Dévény várából – őt sűrűn teletöltve páratlan részletességgel és különös őszinteséggel számolt be éppen elhagyott uralkodójának. A forrás – amelyet Németországból való hazakerülése után a Magyar Országos Levéltárnak 2010-ben sikerült megvásárolnia – a püspök levelezésében kiemelkedő helyet foglal el: ez ugyanis az egyetlen olyan dokumentum, amelyben Brodarics nevezetes mohácsi csata-történetének keletkezésére is utalást tesz, miközben a magyar történelem 1526 utáni szinte minden alapproblémáját érinti. Így a teljes szövegében a *Turulban* is megjelenő levél joggal tartható a magyar politikátörténet és humanista történetírás egyik alapszövegének.

Másrészt a szegény sorból az ország főpapjai és vezetői hivatalnokai közé felemelkedett Brodarics csupán egyetlen-

¹ Az alábbi tanulmányban bemutatott köztörténeti eseményekre újabban összefoglalóan ld. Pálffy Géza: *A tizenhatodik század története*. Bp., 2000. (Magyar Századok, 6.); Pálffy Géza: *A három részre szakadt ország 1526–1606*. Bp., 2009. (Magyarország története, 9.); Pálffy Géza: *A Magyar Királyság és a Habsburg Monarchia a 16. században*. Bp., 2010. (História könyvtár: Monográfiák, 27.); A Brodaricsra vonatkozó irodalmat ld. részletesen Kasza Péter dolgozatában e cikk után.

egyszer váltott pártot, 1527 tavaszától 1539. évi haláláig János király megingathatatlan híve maradt. Vele ellentétben ez a magyar politikai elit sok tagjára egyáltalán nem volt jellemző. A szerémi, pécsi, majd váci püspök Brodarics számos honfitársa ugyanis – a polgárháború változó erőviszonyaihoz igazodva – gyakran mondta fel hűségesküjét. Közéjük tartozott, a Gárdonyi Géza *Egri csillagok* című regényében méltatlanul nagyra értékelt Török Bálint vagy a sárospataki vár reneszánsz Vöröstornyának építője, a művészetpártolásával is kiemelkedő Perényi Péter. Ők egyéni hatalmi és anyagi érdekeiket nem ritkán az ország sorsa elé helyezve az 1526 utáni másfél évtizedben több alkalommal gyarapították a köpönyegforgató politikusok nem kis számú taborát. Noha mind János, mind Ferdinánd király párján akadtak olyanok, akik kezdettől fogva töretlen hűséggel halálukig szolgálták urukat (az előbbinél például Werbőczy István, Czibak Imre, Bodó Ferenc vagy az Ártándy és a Bebek család tagjai; az utóbbinál csesedi Báthory István nádor, Thurzó Elek, Szalaházy Tamás, Gerendi Miklós vagy Macedóniai László), nem csak ők voltak kisebbségben, de még azok is, akik csupán egyszer „gondolták meg” magukat a kettős királyság időszakának mintegy bő tíz esztendeje alatt.

Ezen kevesek egyike volt Brodarics István királyi kancellár, aki a mohácsi csata után először Pozsonyba sietett, és csatlakozott az özvegy királyné, Habsburg Mária udvarához, ám 1527 márciusában mégis úgy döntött, elhagyja a Habsburg-tábort, és Budára megy, hogy Szapolyai Jánoshoz szegődjön. Ezt követően pedig – Habsburg Ferdinánd hatalmának gyors megerősödése, majd kormányzatának fokozatos kiépítése dacára – már sohasem „cserélt urat”, hanem 1539. november közepi haláláig János király megingathatatlan híve maradt. A szerény köznemesi sorból az ország főpapjai és vezető hivatalnokai közé felemelkedett Brodarics tehát a zűrzavaros időszak dacára is csupán egyetlenegyszer váltott pártot.

A főpap-politikus pártváltásának szinte egyedülvalóságát nem csupán az adja, hogy 1527 tavaszán – amikor már hírek érkeztek az osztrák főherceg cseh királlyá koronázásáról és magyarországi háborús terveiről – a két király táborában inkább ellenirányú mozgás volt megfigyelhető, azaz a Habsburg-párti nagyurak szervezőmunkája következtében a kezdetben még népes Szapolyai-tábor egyre fogyatkozott. Sokkal inkább az, hogy eddigi ismereteink szerint Brodarics volt az egyetlen olyan „pártváltó” politikus, aki részletes magyarázatát adta döntésének, és legalább megkísérelte azt érvekkel alátámasztani. Politikustársainak többsége csupán feltételeinek listáját közölte éppen aktuális urával.

A szerémi püspök 1527. március 18-án, a Duna-parti Dévény várából kelt búcsúlevele éppen ezért páratlan értékű, különleges történeti forrás, de Brodaricsra vonatkozó adatai miatt egyben roppant fontos úgynevezett ego-dokumentum is. A királyát elhagyó humanista főpap ugyanis öt sűrűn teleírt oldalon igen részletesen, nagy erudícióval és különös őszinteséggel számolt be uralkodójának távozása okairól.

Mindezek után rögtön adódik a legfontosabb kérdés: mi készítette Brodarics Istvánt 1527 márciusában a pártváltásra? Ha végigolvassuk a nagy retorikai felkészültséggel és nem kevés pátosszal megírt levelet – lásd Kasza Péter e számbeli írásának Függelékében –, a szerémi püspök által felsorolt indo-

kok röviden a következőképpen foglalhatók össze: Brodarics részben elvi, részben személyes (gyakorlati) okok miatt döntött úgy, hogy elpártol Ferdinándtól. Elvi kifogása volt Habsburg Ferdinánd módszerei ellen: korábban ugyanis abban bízott, hogy a főherceg képes lesz trónigényét békés eszközökkel, az ország nagyobbik részének támogatását élvezve érvényesíteni. Mivel azonban ez Ferdinánd késlekedése miatt nem sikerült, most fegyverrel akar törni Magyarországra és így egyúttal annak már törvényesen megkoronázott királyára – ehhez a lépéshez pedig Brodarics nem volt hajlandó a nevét adni.

Az ország békéjének veszélybe kerülése miatt aggódó főpapnak az osztrák főherceg késlekedésében igaza volt. Ferdinánd ugyanis – Mária királyné és legelfogadottabb magyar hívei gyakori szorgalmazása ellenére – mind a maga személyében, mind csapataival csupán 1527 augusztusában érkezett először Magyarországra. Ez kétségkívül jelentősen megnehezítette magyarországi uralmának kiépítését, hiszen addigra Szapolyai már komoly lépéselőnyben volt. Rögtön hozzáteendő ugyanakkor az is, hogy mind Brodarics és magyar politikustársai, mind az utókor történészei gyakran túlértékelték Ferdinánd lehetőségeit. 1526 őszén ugyanis (sőt valójában még a következő esztendőkből is) az osztrák főherceg katonai és anyagi lehetőségei alig voltak jelentősebbek a mohácsi vereség után a magyar trón megszerzésére tüstént készen álló, majd azt sikerrel elnyerő Szapolyainál. Ekkor ugyanis még sem cseh, sem német király nem volt (V. Károly császártól [1519–1556] gyors segítségre csak korlátozottan számíthatott), a magyar korona megszerzéséhez így elsősorban az osztrák rendek katonai és német (főként augsburgi és nürnbergi) kereskedő bankárfamíliák, köztük a Magyarországon is érdekelt Fuggerek anyagi támogatására számíthatott.

Brodarics kétségbe vonta Ferdinánd azon érvelését is, miszerint neki az örökösödési szerződések alapján lett volna jussa a magyar koronára, mivel az csak az országlakosok szabad választása útján nyerhető el. Négy-öt ember választását pedig, ahogy ez Ferdinánd esetében búcsúlevelének állítása szerint Pozsonyban történt, nem tekinti elégséges legitimációnak. Ezen a téren a főpap megnyilatkozásai azonban nem feleltek meg teljességgel a valóságnak. Noha az osztrák főherceg idegen és részben magyar tanácsadói hatására kétségkívül előszeretettel hangoztatta, sőt fogadta el az örökösödési szerződéseket és az öröklési jogot, miként a fentiekben részletesen láthattuk, pozsonyi választása megfelelt a régi szabad királyválasztások hagyományainak, és egyáltalán nem négy-öt ember, hanem az ország legbefolyásosabb és regionálisan is legnagyobb hatalommal (legtöbb várral) rendelkező urainak meghatározó támogatásával zajlott le. Ezt pedig maga az eseményen jelenlévő kancellár is jól tudhatta, így érvelése e pontjaiban már inkább keresett pártot váltó döntésére (ön)igazolást, mint követte vagy fogadta el a valós eseményeket. Ezzel volt magyarázható az is, hogy – mint erre már ugyancsak utaltunk – az új urának kiszemelt Szapolyai megválasztását és megkoronázását annak ellenére is egyhangúnak nevezte, hogy azon az ország kancellárjaként sem ő, sem Báthory nádor, sem Thurzó Elek tárnokmester, sem más befolyásos nagyurak, sem a horvát rendek követői nem vettek részt.

Az elvi indokok mellett Brodarics személyes okai is komoly erővel bírtak döntése meghozatalában – ne feledjük,

a humanista püspök is hús-vér, esendő ember volt. Ezek között kiemelt helyen szerepelt a vele szemben tanúsított egyre erősödő bizalmatlanság, mert észrevette, hogy Mária királyné pozsonyi udvarában fontos döntéseket titkolnak el előle.

Végül talán a legfontosabb személyes érvként azt említette, hogy tudomására jutott, miszerint Szapolyai tervezett országgyűlésén – amely a levél kelte előtti napon, március 17-én valóban meg is nyílt Budán – mint királyi kancellárt hazaáru-lással akarják megvádolni az ország pecsétjével elkövetett állítólagos visszaélések miatt. Ezen – mint más forrásokból tudjuk – alaptalan vádak alól pedig személyesen kívánta tisztázni magát, hogy elkerülje a Szapolyai-pártiak száműzést kimondó határozatát. Tegyük hozzá: ennek megtörténte esetén a János királyhoz való átállásra már kevés esélye lett volna, így a budai eseményekről jól informált kancellár pártváltása gondos előkészítésével – hiszen ezekről a vádakról levele szerint az előző nap (március 17-én) még Mária királynéval és a magyar tanácsosokkal is értekezett – valójában egyfajta megelőző, tovább nehezen halasztható lépéseket is tett.

A különleges búcsúlevélből összességében tehát azt olvashatjuk ki, hogy Brodarics egyrészt erkölcsi és elvi aggályai, valamint az ország megmaradásért érzett aggodalma miatt el-lenezte a Ferdinánd trónigényét biztosítani hivatott Magyarország elleni fegyveres támadást, másrészt a Pozsonyban 1526 ősze óta töltött hónapok alatt fokozatosan kiszorult a Habsburg-párti magyar kormányzat belső köréből. A pozícióvesztés ráadásul egyre komolyabb anyagi következményekkel is járt számára, miközben János-párti ellenfelei fenyegető vád-és rágalomhadjáratot kezdtek ellene. Mivel úgy érezte, Ferdinánd már nem tart igényt kellő mértékben szolgálataira, ezenkívül a pozsonyi udvarban személyes sérelmek is érték, sőt a Habsburg uralkodó ottani gyalogosai még házára is rátörték, nem volt oka vállalni az őt Budáról fenyegető megbélyegzést. Így inkább elhagyta Ferdinánd pártját.

Mindezek megerősítik a szakirodalomban a kortárs vélemények – legyenek azok akár Ferdinánd-, akár Szapolyai-pártiak – alapján Brodarics István becsületességéről megrajzolt képet. Jóllehet a búcsúlevél állításainak egy része nem vagy nem teljesen tükrözte a valóságot és érthetően öngazoló szándékkal született, a Magyarország boldogulása és békéjének megmaradása iránt érzett aggodalmat a humanista főpap esetében kétségkívül őszintének tarthatjuk. Ám ugyanerről írt immár János király pártjáról, közel egy hónappal később, április 12-én Budáról kelt levelében Andrzej Krzycki przemysli püspöknek (a neves krakkói püspök és lengyel alkancellár, Piotr Tomicki [1464–1535] unokaöccsének) is, akivel ekkor már több esztendeje baráti kapcsolatban állt: „soha semmi mást nem akartam, mint azt, amiről úgy véltem, hogy hazám javát szolgálja...”² Sőt ezt igazolta későbbi életpályája és kitartó diplomáciai működése is, amely a két király közötti tartós – bár valójában szinte megvalósíthatatlan – béke létrehozására irányult.³ Ezzel valójában ugyanúgy a ritka kevés jellemes politikus közé tartozott, mint magával búcsúlevelével.

² Ez és az alább idézett levelek a Brodarics-levelezés Kasza Péter által készülő kritikai kiadásából valók, amelyek használatát neki ehelyütt is köszönöm.
³ Erre részletesen ld. Oborni Teréznek a diplomata Brodaricsról írott alábbi tanulmányát.

Amennyiben Brodarics döntésének gyakorlati hátterét kívánjuk megérteni, először is le kell szögeznünk, hogy Mohács előtt a több királyi titkári poszt egyikének betöltése dacára sem tartozott tartósan az udvar befolyásosabb, különösen Habsburg Mária királyné vagy Báthory István nádor köré csoportosuló szűkebb köreihez. 1526. tavaszi királyi kancellári és szerémi püspöki kinevezését a római Szentszék erőteljes nyomása tette lehetővé, ahol 1525-ig több esztendőn át magyar követként tevékenykedett. A csatavesztést követően így inkább bizonyos tehetetlenségi erő, mint sziklaszilárd udvar- vagy Habsburg-hűség vitte Pozsonyba: ő volt a kancellár, az ország közepén azonban időlegesen már a török volt az úr, azaz nem nagyon mehetett másfelé, mint Mária királyné és a Pozsonyba menekült udvartartás után.

A rendelkezésünkre álló források alapján mégis úgy tűnik, 1526 decemberéig Brodaricsnak stabil helye volt a Habsburg-párti magyar táborban. Az októberi hainburgi tanácskozásra, az osztrák főherceg és húga (Mária magyar királyné) egyeztetésére ugyan nem hívták meg, amit fájlalt, ugyanakkor hűségnyilatkozatot tett Ferdinánd mellett. Hogy a főherceg fontosnak tartotta megnyerni a kancellár Brodaricsot, bizonyítják 1526 őszén hozzá írott levelei, valamint az a tény is, hogy a Ferdinánd által híveinek kiállított iratokon előkelő helyen, közvetlenül Báthory nádor és Szalaházy Tamás veszprémi püspök (egyben királynéi kancellár) után említették. Úgy tűnik, ez idő tájt még Mária királyné bizalmát is élvezte, legalábbis 1526 novemberében Pozsonyból Lengyelországba írt levele ezt bizonyítja.

Brodarics István 1526 decemberéig tehát bizonyosan Ferdinánd elkötelezett híve és a Habsburgok trónigényének támogatója volt. Hogy ez esetben tudatos döntésről volt szó, azt jól mutatja, hogy a kancellár annak ellenére sem jelent meg a Szapolyait magyar királlyá választó, novemberi székesfehérvári országgyűlésen, hogy értesült róla: a távolmaradókat az új uralkodó hívei a koronázó diétán hűtlenséggel fogják vádolni, sőt vagyonszétessel sújtják. Pedig nemcsak meghívót kapott a gyűlésre, hanem maga írta, hogy az erdélyi vajda környezetében élő barátai az értésére adták, a trón megszerzésére készülő János király tárt karokkal fogadná, és fenntartaná számára korábbi kancellári posztját.

Szapolyai megkoronázása után azonban úgy tűnik, fokozatosan megváltozott Brodarics véleménye. 1526. november 14-én kelt levelében már megfogalmazódott benne a fenyegető polgárháború miatt a hazájáért érzett aggodalom, hiszen a Habsburg királyjelölt pártján álló magyarok táborában nyilvánvalóan érezte, hogy János királlyal szemben ők akár a fegyveres küzdelemre is képesek. 1526. november 14. és 1527. március 18., vagyis az elpártolást bejelentő levél kelte közötti időszakban ugyanakkor konkrét állásfoglalását meglehetősen nehéz követnünk, hiszen ezekből a hónapokból ez ideig egyetlen levelét sem ismerjük. Más források alapján ugyanakkor megállapítható, hogy részt vett Ferdinánd december közepi pozsonyi királyválasztó gyűlésén, bár – márciusi levele alapján – jelenleg kérdéses, hogy akkor miként viszonyult ahhoz. Nagyobb ellenállást azonban feltehetően nem tanúsított, hiszen Ferdinánd király egy 1527. január 10-én kelt levelében még köszönetet mondott neki addigi hűséges szolgál-

lataiért; persze ezt tarthatjuk akár udvarias frázisnak is. Ám a szakirodalomban fel-felbukkanó állítás, miszerint Ferdinánd megválasztása után leváltotta volna Brodaricsot a kancellárságból, hogy a megbízhatóbbnak tekintett Szalaházy Tamást nevezze ki a helyére, forrásokkal jelenleg egyáltalán nem igazolható. Sőt, a Habsburg-párti Thurzó Elek tárnokmester 1527. március 22-én Brodarics átállításáról Batthyány Ferenchez írott levele szerint a szerémi püspök pártváltásáig egyértelműen megtartotta kancellári címét, azt Szalaházy csak ezután kapta meg (erre a legkorábbi adat ez ideig 1527 szeptemberéből maradt ránk), noha rivalizálásuk már korábban is kimutatható. Ennek még az sem mond ellent, hogy márciusi búcsúlevelét Brodarics már csupán káplánként és szerémi püspökként jegyezte. Nyilvánvalóan abszurd dolog lett volna ugyanis egy *Ferdinándtól* való elpártolást bejelentő levelet *Ferdinánd* kancellárjaként aláírni.

Mindezektől függetlenül könnyen elképzelhető, sőt valószínűsíthető, hogy Brodarics kancellár ázsiója, ha ő maga formailag meg is őrizte pozícióját, azzal, hogy nem kellő elhivatottsággal támogatta a Magyarország elleni, valójában nehezen elkerülhető fegyveres akciót, sokat eshetett mind Mária királyné, mind bátyja, Ferdinánd szemében. Az 1526 novemberre és az 1527 márciusa közé eső négy hónap forrásszegénysége miatt a Habsburg-párti táborból való eltávolodása folyamatának így csak a végeredményét láthatjuk, ám az, amit Brodarics elhidegítése kapcsán leír, többségében megfelel a máshonnan származó adatainknak. Amíg a kancellár bízott Ferdinánd főherceg békés térnyerésében, nem lehetett mellőle sem ígéretekkel, sem fenyegetésekkel eltántorítani. Azaz a vele szembeni bizalmatlanságot nem a hainburgi tanácskozástól való távoltage fejezi ki, ahogyan ezt korábban többen gondolták. Ez sokkal inkább a két királyválasztással, illetve a Habsburg uralkodó fegyveres terveivel kapcsolatos karakán véleményének hangoztatása miatt alakulhatott ki. Ahogyan 1527 áprilisában már Budáról írta, megundorodott azoktól a praktikáktól, amelyeket hazája ellen Bécsben és Pozsonyban terveztek, ezért is vonult vissza már az átállítását megelőző hetekben a közeli Dévénybe. A fontos döntésekből tehát ekkor már nemcsak kihagyták, azokban – feltehetően – egyre inkább maga sem akart és tudott részt venni, feladatai egy részét nyilván Szalaházy Tamás királynéi kancellár vette át. A búcsúlevelében említett személyes sérelmei: a pozsonyi házát ért támadás, a megalázóan alacsony, méltóságát semmibe vevő javadalmazás és annak ténye, hogy a közelgő budai országgyűlésen ellene felhozandó vádak végképp elvágják a másik királypártjára vezető esetleges útját, csak az utolsó cseppeket jelentették a pohárban. Így ezekhez meggyőződéses katolikusként már nem volt nehéz hozzáfűznie a protestantizmus terjedését.

Brodarics István tehát 1527. március közepén döntött, és elutazott Budára Szapolyai János királyhoz, hogy neki ajánlja fel szolgálatait. Indulása előtt azonban még megírta elhagyott uralkodójának különleges búcsúlevelét Prágába. Ezzel nemcsak keserű látéletet nyújtott a választott magyar király, Habsburg Ferdinánd országlásának első hónapjairól, és próbált igazolást, illetve öngazolást találni pártváltására, hanem egyúttal az 1526 utáni évtizedek politikatörténetének is az egyik legérdekesebb és legértékesebb dokumentumát vetette papírra.

A királyi kancellár 1527 tavaszi különleges útkeresése természetesen nem maradhatott visszhang nélkül. Arról néhány nappal később, március 22-én Pozsonyból Thurzó Elek tárnokmester – mint már utaltunk rá – már beszámolt Batthyány Ferenchez írott levelében, engedély nélküli és a magyar tanácsosok elől elhallgatott, titkos pártváltásról beszélve. Okait azonban még nem tudta, azaz sem magát a Prágába tartó búcsúlevelet, sem annak tartalmát nem ismerhette. Nemsokára azonban már ellentmondásos hírek terjedhettek. Ezzel tisztában volt maga Brodarics is, hiszen Budáról április közepén lengyel barátainak írt levelében már arról beszélt, hogy tudja, lesznek olyanok, akik elhatározását majd másképp (azaz elsősorban haszonleséssel) magyarázzák. A mindvégig Habsburg-hű, Mária királynét Németalföldre is elkísérő Oláh Miklós, a későbbi neves esztergomi érsek (1553–1568) még évekkel később, 1530 februárjában is valóban a szemére vetette, hogy Brodarics feladta korábbi állhatatosságát, és letért a helyes útról – mint tisztelettel, de elfogultan és keményen szólva írta: „Azelőtt mindenki rendíthetetlennek tartott, s az erkölcsi kiválóság s feddhetetlenség útjáról se fenyegetésekkel, se jutalommal le nem téríthetőnek, most azonban mindenki annyira vádol, annyira megbélyegzi tetteidet, hogy azt hiszem: egy embert sem sikerülne találnom, aki rólad – nagy fájdalommal – ne rosszat mondana vagy gondolna. Jobb lett volna megtartanod feddhetetlen híredet, mintsem valamiféle előny megszerzésének reményében letérülnöd a helyes útról.”

Mindezek ismeretében nem csoda, hogy lelkiismeretével Brodarics is folyton folyvást küzdött, sőt utóbb egy-egy pillanatban olykor meg-meginogni látszott. Erre utal, hogy több levelében – még 1536 elején is – kérte Oláh Miklóst, győzze meg az ekkor már Németalföldön élő Mária királynét, hogy átállása nem az ő személye elleni árulás volt, de az adott helyzetben, 1527 tavaszán nem volt más választása. Ám még ezek a vádak és a rájuk adott reakciók is kiemelik Brodaricsot a kettős királyság időszakának a fentiekben említett köpönyegforgató politikusai közül: nem csak abban volt egyedülálló személyiség, hogy nyíltan bejelentette, vállalta és megindokolta pártváltási szándékát, de jelenleg ő az egyetlen, akiről adatolható, hogy különleges lépése, életét haláláig meghatározó útkeresése – még ha az adott helyzetben morálisan indokolhatónak tartotta is – később is lelkiismeretvizsgálatra készítette.

Bár a két nagyhatalom (a Habsburg Monarchia és az Oszmán Birodalom) határvidékére került Magyarországon ebből az ördögi körből nem igazán volt békés kiút, Brodarics püspök mégis igyekezett hű maradni elveihez. János király egyik legkiemelkedőbb diplomatájaként is minden erejével azon munkálkodott, hogy a két magyar uralkodó fegyveres küzdelme mielőbb véget érhesen, Magyarország békéje pedig helyreállhasson. Így a mélyen hívő főpap leveleiben oly gyakran emlegetett „jóságos és hatalmas Isten” különös kegye lehetett, hogy Brodarics István 1539 novemberének közepén még azelőtt hunyhatta le örökre szemét, hogy szeretett hazája – egykori fővárosa (Buda) 1541. augusztusi török megszállásával – három részre szakadt, majd hosszú időre a két nagyhatalom folyamatosan pusztuló frontvidékévé vált.